

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан соціально-гуманітарного факультету

Оксана ГОМОТЮК

« 31 » 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« 31 » 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового інституту новітніх освітніх технологій

Святослав ПИТЕЛЬ

« 31 » 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни **«РАДІО- ТА ТЕЛЕЖУРНАЛІСТИКА»**

ступінь вищої освіти – **перший (бакалаврський)**

галузь знань – **06 «Журналістика»**

спеціальність – **061 «Журналістика»**

освітньо-професійна програма – **Правова журналістика**

кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, КПЗ (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екзамен (сем.)
Денна	3	5,6	56	42	6	14	62	180	6
Заочна	3	5,6	8	4	-	-	168	180	6

Тернопіль – ЗУНУ
2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 06 «Журналістика» спеціальності 061 «Журналістика», затвердженої Вченою радою ЗУНУ, протокол № 9 від 26.05.2021 р.

Робочу програму розробила доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Юлія ВАЛАХ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, протокол № 1 від 28.08.2023 р.

Завідувач кафедри
кандидат історичних наук, доцент

Ірина НЕДОШИТКО

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 061 Журналістика, протокол № 1 від 28.08.2023 р.

Керівник групи
забезпечення спеціальності
кандидат наук
із соціальних комунікацій

Людмила КОМНІЯРСЬКА

Гарант ОПІ,
кандидат наук
із соціальних комунікацій

Людмила КОМНІЯРСЬКА

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РАДІО- ТА ТЕЛЕЖУРНАЛІСТИКА»

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ «РАДІО- ТА ТЕЛЕЖУРНАЛІСТИКА»

Дисципліна «Радіо- та тележурналістика»	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 6	Галузь знань: 06 «Журналістика»	Обов'язкова дисципліна циклу загальної підготовки Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів: 1 семестр: 5 2 семестр: 6	Спеціальність: 061 «Журналістика»	Рік підготовки: Денна – 3 Заочна – 3 Семестр: Денна – 5, 6 Заочна – 5, 6
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма: «Правова журналістика»	Лекції: <i>1 семестр:</i> Денна – 56 год. Заочна – 8 год. <i>2 семестр:</i> Денна – 56 год. Заочна – 8 год. Практичні заняття: <i>1 семестр:</i> Денна – 42 год. Заочна – 4 год. <i>2 семестр:</i> Денна – 14 год. Заочна – 4 год.
Загальна кількість годин – 180	Ступінь вищої освіти – перший (бакалаврський)	Самостійна робота: Денна – 62 год. Заочна – 156 год. Тренінг, КПЗ: Денна – 14 год. Індивідуальна робота – 6 год.
Тижневих годин – 8 з них аудиторних – 4		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. МЕТА Й ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «РАДІО- ТА ТЕЛЕЖУРНАЛІСТИКА»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Курс «Радіо- та Тележурналістика» є обов'язковою дисципліною професійної підготовки журналістів кваліфікаційного рівня «бакалавр», призначений для вивчення специфіки роботи журналіста в аудіовізуальних мас-медіа.

«Радіо- та Тележурналістика» – творча навчальна дисципліна, яка передбачає поглиблене вивчення журналістських жанрів та форм, опанування методики підготовки матеріалів на радіо і телебаченні з дотриманням журналістських стандартів, що базуються на принципах правдивості, неупередженості, збалансованості, доцільності, деонтології та ґрунтуються на достовірності та аргументованості відповідно до традицій української і світової журналістики.

Курс «Радіо- та Тележурналістика» покликаний дати студентам знання про специфіку телерадіомовлення як підсистеми ЗМІ, його функції та жанрово-тематичне спрямування; творчі, технічні, технологічні, організаційні основи телерадіомовлення та роботу телерадіожурналістів.

Мета – сформуванню розуміння процесу виробництва і трансляції телерадіопередач; дослідити особливості жанрів та професій, навчити застосовувати набуті знання на практиці; привити студентам розуміння сутності і принципи диференціації та конвергенції сучасних жанрів телерадіожурналістики, роз'яснити доцільність і потребу нових професій у телерадіожурналістиці.

2.2. Завдання вивчення дисципліни полягає у тому, щоб знати особливості трансформації та конвергенції жанрів телерадіожурналістики; сучасну організацію телерадіомовлення в Україні, її позитивні і негативні сторони; призначення та можливості нової техніки для створення та трансляції телерадіопрограм; дотримуватися журналістської етики та етичних норм при створенні телерадіопередач.

Предметом дисципліни «Радіо- та Тележурналістика» є особливості функціонування сучасних аудіовізуальних ЗМІ, діяльність телерадіожурналіста, яка пов'язана з підготовкою і трансляцією телерадіопередач, організація підготовки телерадіопередач, вміння користуватися новою технікою, розуміння критеріїв ефективності телерадіопередач та діяльності журналіста.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- сформуванню ґрунтовні теоретичні знання з телерадіовиробництва;
- розкрити специфіку дисципліни в системі інших дисциплін ВНЗ;
- порівняти та уніфікувати знання з телерадіожурналістики у площині співпраці з іншими ВНЗ;
- вивчити та узагальнити досвід журналістської діяльності у редакціях радіо й телебачення;
- осилити основні механізми журналістської творчості;
- зрозуміти основні критерії творчості та форми творчої діяльності на радіо й телебаченні;

- вивчити основні етапи творчого процесу під час роботи над радіо- й телевізійним матеріалом;
- осилити основні вимоги до факту, аргументу та авторської оцінки у журналістському матеріалі;
- вивчити специфіку жанрів на радіо й телебаченні;
- знати правила відеознімання журналістського матеріалу,
- аналізувати та визначити особливості правового/правоохоронного/правозахисного тексту;
- розглянути загальні та специфічні правила, методи й техніки написання текстів на правову/правоохоронну/правозахисну тематику;
- виробити уважне і критичне ставлення до власного мовлення і суспільної мовної практики на правову тематику;
- залучити студентів до творчої роботи і сприяти засвоєнню ними методики професійної оцінки діяльності аудіовізуальних ЗМІ.

2.3. Назва та опис компетентностей, формування яких забезпечує вивчення дисципліни «Радіо- та Тележурналістика»

ЗК 01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК 03. Здатність створювати медіапродукт.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Радіо- та тележурналістика» базується на дисциплінах «Медіавиробництво» і «Теорія і практика журналістської діяльності».

2.5. Результати навчання:

ПР01. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань.

ПР15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення.

3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕЛЕ- ТА РАДІОЖУРНАЛІСТИКА»
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1
ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ І ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РАДІО

Тема 1

Історія і сучасний стан радіомовлення.

1. Винайдення радіо.
2. Історія та сучасний стан радіомовлення в зарубіжних країнах.
3. Українське радіомовлення в роки війни.
4. Радіо в післявоєнні роки. Радіомовлення у роки перебудови.

Тема 2

Моделі сучасного радіомовлення

1. Юридичні та організаційні особливості діяльності радіо.
2. Функції радіомовлення.
3. Моральні та професійні принципи мовлення в радіоефірі.
4. Українське радіомовлення: приватне, суспільне.

Тема 3

Особливості програмування, форматування і типи радіопрограм

1. Комерціалізація радіостанцій.
2. Формат радіомовлення як визначник основних принципів і параметрів мовлення.
3. Радіоформат і аудиторія радіостанції.
4. Вплив форматування на структурування програмних елементів, естетичні норми програмування.

Тема 4

Функції аудіовізуальних ЗМІ

1. Функції аудіовізуальних засобів масової інформації.
2. Специфіка функціональної сфери радіо і телебачення в системі ЗМК.
3. Типологія функцій радіо і телебачення.
4. Інформаційні функції аудіовізуальних ЗМІ.
5. Соціальна група функцій: інтегративна, комунікаційна, організаторська, виховна, формування громадської думки.

Тема 5

Жанрова специфіка радіомовлення

1. Сучасні жанрові особливості та методика створення програм на радіо.
2. Методи «звичайної піраміди», «перевернутої піраміди» і «прямокутника».
3. Радіовиступ: вимоги та засади створення.
4. Радіоогляд преси: виокремлення головного чи прихована реклама?
5. Радіозвіт і радіорепортаж: різновиди.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ТЕЛЕВІЗІЙНЕ МОВЛЕННЯ В СИСТЕМІ ЗМК

Тема 6

Історія розвитку телебачення

1. Основні етапи розвитку телевізійних технологій у світі.
2. Відкриття радіо і кіно та їх вплив на появу телебачення.
3. Експерименти П. Ніпкова, Б. Розінга та В. Зворикіна.
4. Історія тележурналістики (проблема періодизації).
5. Становлення державного телемовлення в Україні.
6. Розвиток телебачення у хрущовський період.

Тема 7

Телебачення в системі ЗМК

1. Специфіка телебачення як різновиду засобів масової комунікації.
2. Особливості технічного постачання телевізійного сигналу (ефірне телебачення, кабельні мережі, супутникові телеканали).
3. Програмна політика телеканалів.

Тема 8

Телебачення як процес поширення інформації

1. Основні ланки процесу мовлення та їх взаємодія.
2. Поняття «цілі», «засоби», «результати» журналістської діяльності.
3. Сучасний підхід до терміну «інформація»; поняття телевізійної технології.
4. Законодавчі аспекти роботи тележурналіста.

Тема 9

Інформаційна служба телеканалів

1. Загальні відомості про інформаційну службу телеканалів.
2. Соціальне призначення інформаційної служби.
3. Сучасна структура інформаційної служби.
4. Обсяги інформаційного мовлення.
5. Планування роботи інформаційної служби.

Тема 10

Жанри телевізійної журналістики

1. Жанрова специфіка телебачення.
2. Інформаційні, аналітичні, художні жанри.
3. Нові жанри сучасного телебачення. Синкретизм тележанрів: причина та наслідки.
4. Види інформації в контексті телемовлення. Вимоги до новин на ТБ. Джерела інформації.
5. Репортаж як ключовий жанр телемовлення.

Тема 11

Структура українського телевізійного простору

- 1 Особливості функціонування сучасного українського телевізійного простору.
- 2 Моделі національного мовлення: телебачення громадське (public service broadcasting) як західноєвропейська модель та комерційні телемережі як американська модель.
- 3 Центральні загальноукраїнські телеканали, їх форматна характеристика.
- 4 Розвиток українського регіонального телебачення.

Тема 12

Операторська майстерність на телебаченні

- 1 Основи телевізійної режисури та операторської майстерності.
- 2 Значення операторської роботи на телебаченні.
- 3 Технічна складова операторської роботи.
- 4 Відеокамера: функціональне призначення елементів управління.
- 5 Вимоги до відеоряду.

Тема 13

Основи телемонтажу

1. Телевізійний монтаж як важлива складова роботи сучасного телебачення.
2. Основні принципи і вимоги до телемонтажу.
3. Телемонтаж у різних жанрах тележурналістики.
4. Види телевізійного монтажу. Внутрішньокадровий монтаж. Панорама, рух камери. Монтажна фраза.
5. Основи нелінійного монтажу. Монтажний план сюжету.

Тема 14

Телерадіомовлення України в повномасштабного вторгнення Росії

1. Телерадіомовлення України після повномасштабного вторгнення Росії.
2. Створення «Єдиного марафону» на українському телебаченні. Марафон на радіо.

**4. СТРУКТУРА ЗАЛКОВОГО КРЕДИТУ ДИСЦИПЛІНИ
«РАДІО- ТА ТЕЛЕЖУРНАЛІСТИКА»
(денна форма навчання)**

Тема	Кількість годин					
	Лекції	Прак. зан.	Самост. робота	Інд. р-та	Тренінг, КПЗ	Контр. заходи
Змістовий модуль 1. Історія створення і засади функціонування радіо						
Тема 1. Історія і сучасний стан радіомовлення	4	4	5	2	4	Поточне опитування
Тема 2. Моделі сучасного радіомовлення	4	4	5			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 3. Особливості програмування, форматування і типи радіопрограм	4	4	5			Поточне опитування
Тема 4. Функції аудіовізуальних ЗМІ	4	4	5			Поточне опитування, тестові завдання
Тема 5. Жанрова специфіка радіомовлення	4	4	5			Поточне опитування, тестові завдання
Змістовий модуль 2. Телевізійне мовлення в системі ЗМК						
Тема 6. Історія розвитку телебачення	4	4	5	1	3	Поточ. опитування, редагування, тестові завдання
Тема 7. Телебачення в системі ЗМК	4	4	2			Поточ. опитування, тести
Всього:	28	28	32	3	7	залік
Тема 8. Телебачення як процес поширення інформації	4	2	4	3	7	Тестові завдання
Тема 9. Інформаційна служба телеканалів	4	2	4			Тестування, поточне опитування.
Тема 10. Жанри телевізійної журналістики	4	2	4			Тестування, поточне опитування.
Тема 11. Структура українського телевізійного простору	4	2	4			Поточ. опитування, тести

Тема 12. Операторська майстерність на телебаченні	4	2	4			Поточ. опитування, тести, ситуаційні завдання
Тема 13. Основи телемонтажу	4	2	4			Оцінювання результатів презентацій
Тема 14. Телерадіомовлення України в повномасштабного вторгнення Росії	4	2	6			
Всього:	28	14	30	3	7	
Загалом:	56	42	62	6	14	
<i>Підсумковий контроль</i>						екзамен

(заочна форма навчання)

Тема	Кількість годин		
	Лекції	Практ. заняття	Самост. робота
Змістовий модуль 1. Історія створення і засади функціонування радіо			
Тема 1. Історія і сучасний стан радіомовлення	-	-	11
Тема 2. Моделі сучасного радіомовлення	2	1	11
Тема 3. Особливості програмування, форматування і типи радіопрограм	2	1	11
Тема 4. Функції аудіовізуальних ЗМІ	2	1	11
Тема 5. Жанрова специфіка радіомовлення	-	-	11
Змістовий модуль 2. Телевізійне мовлення в системі ЗМК			
Тема 6. Історія розвитку телебачення	2	1	11
Тема 7. Телебачення в системі ЗМК	-	-	12
Всього:	8	4	78
Тема 8. Телебачення як процес поширення інформації	2	1	11
Тема 9. Інформаційна служба телеканалів	-	-	11
Тема 10. Жанри телевізійної журналістики	2	1	11
Тема 11. Структура українського телевізійного простору	-	-	11
Тема 12. Операторська майстерність на телебаченні	2	1	11
Тема 13. Основи телемонтажу	-	-	11
Тема 14. Телерадіомовлення України в повномасштабного вторгнення Росії	2	1	12
Всього:	8	4	78
Загалом:	16	8	156

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: Історія і сучасний стан радіомовлення.

1. Винайдення радіо.
2. Історія та сучасний стан радіомовлення в зарубіжних країнах.
3. Українське радіомовлення в роки війни.
4. Радіо в післявоєнні роки. Радіомовлення у роки перебудови.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

5. Сучасний стан українського радіомовлення.
6. Тенденції розвитку українського радіомовлення.
7. Проблеми формування інформаційного радіопростору України.

Практичне заняття №2

Тема: Моделі сучасного радіомовлення

1. Юридичні та організаційні особливості діяльності радіо.
2. Функції радіомовлення.
3. Моральні та професійні принципи мовлення в радіоефірі.
4. Українське радіомовлення: приватне, суспільне.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

5. Структура мовлення радіостанцій: програми, типи.
6. Редакційний колектив на радіо.

Практичне заняття № 3

Тема: Особливості програмування, форматування і типи радіопрограм

1. Комерціалізація радіостанцій.
2. Формат радіомовлення як визначник основних принципів і параметрів мовлення.
3. Радіоформат і аудиторія радіостанції.
4. Вплив форматування на структурування програмних елементів, естетичні норми програмування.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

5. Історія виникнення поняття “формат”.
6. Класифікація і типологія форматів.
7. Специфіка створення і розвитку форматування українського радіоефіру.
8. Регіональні радіостанції та їх формати.

Практичне заняття № 4

Тема: Функції аудіовізуальних ЗМІ

1. Функції аудіовізуальних засобів масової інформації.
2. Специфіка функціональної сфери радіо і телебачення в системі ЗМК.
3. Типологія функцій радіо і телебачення.
4. Інформаційні функції аудіовізуальних ЗМІ.
5. Соціальна група функцій: інтегративна, комунікаційна, організаторська, виховна, формування громадської думки.
6. Культурно-просвітницькі функції: естетична, просвітницька, розважальна, рекреативна.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

7. Вплив функцій радіо і ТБ на побудову сітки мовлення та форматування ефіру.
8. Функції аудіовізуальних ЗМІ та законодавча основа їх реалізації.

Практичне заняття № 5

Тема: Жанрова специфіка радіомовлення

1. Сучасні жанрові особливості та методика створення програм на радіо.
2. Методи «звичайної піраміди», «перевернутої піраміди» і «прямокутника».
3. Радіовиступ: вимоги та засади створення.
4. Радіоогляд преси: виокремлення головного чи прихована реклама?
5. Радіозвіт і радіорепортаж: різновиди.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

6. Жанрові відмінності та специфіка створення радіозвіту та радіорепортажу.
7. Радіоінтерв'ю: специфіка створення.
8. Способи та методи ведення бесіди на радіо.

Практичне заняття № 6

Тема: Історія розвитку телебачення

1. Основні етапи розвитку телевізійних технологій у світі.
2. Відкриття радіо і кіно та їх вплив на появу телебачення.
3. Експерименти П. Ніпкова, Б. Розінга та В. Зворикіна.
4. Історія тележурналістики (проблема періодизації).
5. Становлення державного телемовлення в Україні.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

6. Розвиток телебачення у хрущовський період.
7. Телебачення в період застою. Час перебудови та його вплив на телемовлення.
8. Державне і комерційне телемовлення незалежної України.
9. Історія розвитку українського недержавного телебачення. Причини та умови виникнення.

Практичне заняття №7

Тема: Телебачення в системі ЗМК

1. Специфіка телебачення як різновиду засобів масової комунікації.
2. Особливості технічного постачання телевізійного сигналу (ефірне телебачення, кабельні мережі, супутникові телеканали).
3. Програмна політика телеканалів.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

4. Телевізійна реформа в Україні.

Практичне заняття № 8

Тема: Телебачення як процес поширення інформації

1. Основні ланки процесу мовлення та їх взаємодія.
2. Поняття «цілі», «засоби», «результати» журналістської діяльності.
3. Сучасний підхід до терміну «інформація»; поняття телевізійної технології.
4. Законодавчі аспекти роботи тележурналіста.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

5. Специфіка роботи журналіста-телевізійника.
6. Вимоги для журналіста-телевізійника.

Практичне заняття № 9

Тема: Інформаційна служба телеканалів

1. Загальні відомості про інформаційну службу телеканалів.
2. Соціальне призначення інформаційної служби.
3. Сучасна структура інформаційної служби.
4. Обсяги інформаційного мовлення.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

5. Планування роботи інформаційної служби.
6. Відеосюжет як носій інформації. Інформаційний привід.
7. Принципи інформаційної діяльності.

Практичне заняття №10

Тема: Жанри телевізійної журналістики

1. Жанрова специфіка телебачення.
2. Інформаційні, аналітичні, художні жанри.
3. Нові жанри сучасного телебачення. Синкретизм тележанрів: причина та наслідки.
4. Види інформації в контексті телемовлення. Вимоги до новин на ТБ. Джерела інформації.
5. Репортаж як ключовий жанр телемовлення.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

6. Новинний блок та особливості роботи над ним.
7. Група аналітичних жанрів.
8. Художньо-документальні жанри.
9. Ігрові жанри сучасного телебачення.

Практичне заняття №11

Тема: Структура українського телевізійного простору

1. Особливості функціонування сучасного українського телевізійного простору.
2. Моделі національного мовлення: телебачення громадське (public service broadcasting) як західноєвропейська модель та комерційні телемережі як американська модель.
3. Центральні загальноукраїнські телеканали, їх форматна характеристика.
4. Розвиток українського регіонального телебачення.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

5. Особливості створення телевізійної реклами.

Практичне заняття № 12

Тема: Операторська майстерність на телебаченні

1. Основи телевізійної режисури та операторської майстерності.
2. Значення операторської роботи на телебаченні.
3. Технічна складова операторської роботи.

4. Відеокамера: функціональне призначення елементів управління.
5. Вимоги до відеоряду.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

6. Головні правила відеознімання. Робота оператора з кадром. Основи композиції телевізійного кадру. План, ракурс, перспектива.

Практичне заняття № 13

Тема: Основи телемонтажу

1. Телевізійний монтаж як важлива складова роботи сучасного телебачення.
2. Основні принципи і вимоги до телемонтажу.
3. Телемонтаж у різних жанрах тележурналістики.
4. Види телевізійного монтажу. Внутрішньокадровий монтаж. Панорама, рух камери. Монтажна фраза.
5. Основи нелінійного монтажу. Монтажний план сюжету.

Питання, винесені на самостійне опрацювання

6. Типи монтажу відеоряду.
7. Запис кадрового тексту.
8. Програма для телемонтажу.
9. Спеціальні інструменти монтажу.

Практичне заняття № 14

Тема: Телерадіомовлення України в повномасштабного вторгнення Росії

1. Телерадіомовлення України після повномасштабного вторгнення Росії.
2. Створення «Єдиного марафону» на українському телебаченні. Марафон на радіо.

Питання, винесені на самостійне опрацювання.

3. Проблеми аудіовізуальних мас-медіа в умовах воєнного стану.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Методичні поради до організації самостійної роботи студента

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентами навчального матеріалу в позааудиторний час без участі викладача. Обсяг і зміст самостійної роботи визначається робочою програмою та робочим планом в межах встановленого обсягу годин із навчальної дисципліни, методичними вказівками викладача.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів: конспектами лекцій викладача, підручниками, навчальними та методичними посібниками, монографічною літературою і періодикою, а також засобами самоконтролю (тестами, типовим пакетом контрольних завдань).

Навчальний матеріал, передбачений навчальним планом для засвоєння студентом в процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні навчальних занять.

Викладач проводить діагностику якості самостійної роботи студента на індивідуальних заняттях. Вони проводяться в позааудиторний час за окремим графіком, складеним кафедрою.

Самостійна робота студента проводиться за такими напрямками:

1. Підготовка до практичних (семінарських) занять:
  - вивчення лекційного матеріалу;
  - вивчення теми за підручниками і посібниками;
  - опрацювання рекомендованої монографічної літератури та періодики, передбаченої списком літератури;
  - опрацювання завдань до практичних (семінарських) занять.
2. Опрацювання програмних питань, що не розглядаються на навчальних заняттях і виносяться на самостійне опрацювання.
3. Ведення конспекту.
4. Підготовка до написання модульних контрольних робіт.
5. Підготовка до екзамену.

№ п/п	Тематика
1.	Сучасний стан українського радіомовлення.
2.	Тенденції розвитку українського радіомовлення.
3.	Проблеми формування інформаційного радіопростору України.
4.	Структура мовлення радіостанцій: програми, типи.
5.	Редакційний колектив на радіо.
6.	Історія виникнення поняття “формат”.
7.	Класифікація і типологія форматів.
8.	Специфіка створення і розвитку форматування українського

	радіоефіру.
9.	Регіональні радіостанції та їх формати.
10.	Вплив функцій радіо і ТБ на побудову сітки мовлення та форматування ефіру.
11.	Функції аудіовізуальних ЗМІ та законодавча основа їх реалізації.
12.	Жанрові відмінності та специфіка створення радіозвіту та радіорепортажу.
13.	Радіоінтерв'ю: специфіка створення.
14.	Способи та методи ведення бесіди на радіо.
15.	Розвиток телебачення у хрущовський період.
16.	Телебачення в період застою. Час перебудови та його вплив на телемовлення.
17.	Державне і комерційне телемовлення незалежної України.
18.	Історія розвитку українського недержавного телебачення. Причини та умови виникнення.
19.	Телевізійна реформа в Україні.
20.	Специфіка роботи журналіста-телевізійника.
21.	Вимоги для журналіста-телевізійника.
22.	Планування роботи інформаційної служби.
23.	Відеосюжет як носій інформації. Інформаційний привід.
24.	Принципи інформаційної діяльності.
25.	Новинний блок та особливості роботи над ним.
26.	Група аналітичних жанрів.
27.	Художньо-документальні жанри.
28.	Ігрові жанри сучасного телебачення.
29.	Особливості створення телевізійної реклами.
30.	Головні правила відеознімання. Робота оператора з кадром.
31.	Основи композиції телевізійного кадру. План, ракурс, перспектива
32.	Типи монтажу відеоряду.
33.	Запис кадрового тексту.
34.	Програма для телемонтажу.
35.	Спеціальні інструменти монтажу.
36.	Проблеми аудіовізуальних мас-медіа в умовах воєнного стану.

7. ТРЕНІНГ, КПІЗ

Метою проведення тренінгу з дисципліни «Теле- та радіожурналістика» є створення неформального, невимушеного спілкування, яке відкриває перед групою студентів варіанти аналізу рівня сформованості, перспективи розвитку і проблеми (якщо є) мовленнєвої компетенції студента.

1. *Вступна частина* проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

2. *Організаційна частина* полягає у створенні робочого настрою у студентській групі, ознайомленні з правилами проведення тренінгового заняття та умов підбиття підсумків.

3. *Практична частина* реалізується групою чи підгрупами студентів чисельністю 4-5 осіб шляхом виконання завдань чи вирішення проблемних питань тренінгового заняття.

4. *Підведення підсумків* відбувається шляхом обговорення результатів виконання тренінгового завдання групою чи підгрупами студентів, обміну думками з питань, винесених на тренінгове заняття.

Тема: Специфіка знімання новинного сюжету.

Порядок проведення:

(проводиться у формі тренінгу)

1. Формулювання назви проекту.
2. Постановка проблеми, підготовка анотації проекту (робота в групах).
3. Визначення цілей і задач проекту (робота в групах).
4. Розробка методів проекту (робота в групах).
5. Визначення форм оцінки, звітності і результативності проекту.
6. Основні вимоги до підготовки резюме на виконавців проекту і розподіл обов'язків по виконанню проекту.

Комплексне практичне індивідуальне завдання

Комплексне практичне індивідуальне завдання з дисципліни «Теле- та радіожурналістика» є видом позааудиторної роботи студента і виконуються ним самостійно під безпосереднім керівництвом викладача.

Метою КПІЗ є узагальнення вивченого за курс, систематизація програмного матеріалу та практичне застосування знань та умінь студента, розвиток навичок самостійної роботи, стимулювання творчості студентів і закладання підвалин для їх подальшої науково-дослідної роботи.

Індивідуальні завдання виконує кожен студент шляхом *підготовки, виголошення та публічного аналізу промови на задану тему.*

Виконання КПІЗ є обов'язковим складовим модулем залікового кредиту з курсу, компонентом підсумкової оцінки.

Орієнтовні теми КПІЗ:

1. Поява та перші етапи функціонування світового телемовлення.
2. Вимоги до новин на телебаченні. Характерні риси новин.
3. Жанрова система телебачення, її специфіка.
4. Телебачення в системі ЗМІ.
5. Історія українського телебачення.

6. Чинники, що підвищують цікавість телевізійних новин.
7. Синкретизм тележанрів: причини та наслідки.
8. Напрями технічної модернізації телемовлення.
9. Історія комерційного телебачення України.
10. Джерела інформації на телебаченні.
11. Інформаційні жанри телемовлення.
12. Перспективи розвитку українського регіонального телебачення.
13. Основні принципи і методи викладу новин на телебаченні.
14. Аналітичні жанри й типи програм у тележурналістиці.
15. Телебачення як процес поширення інформації.
16. Типологічні характеристики телемовлення.
17. Основні принципи викладу новин на телебаченні.
18. Художньо-документальні жанри на телебаченні
19. Структура українського телевізійного простору.
20. Особливості функціонування телебачення в радянський період.
21. "Ефірні" вимоги до телематеріалів.
22. Специфіка виражальних засобів ТБ у системі засобів масової інформації.
23. Різновиди екранного відображення дійсності.
24. Перспективи розвитку державного і суспільного телебачення в Україні.
25. Основні типи телепередач.
26. Операторська майстерність і її складові.

КПЗ оцінюється за такими параметрами:

- Вибір і реєстрація теми КПЗ
- письмовий звіт про виконану роботу
- усний звіт про виконану роботу (*публічний виступ-презентація*): промова (3 хв.) з використанням роздаткових чи аудіовізуальних матеріалів, невербальних засобів спілкування, участь в обговоренні інших виступів.

Електронна презентація наукової інформації

Електронна презентація наукового тексту – спосіб подання наукової інформації за допомогою мультимедіа-можливостей (зображення, звуку, відео), які відповідають за зорове, слухове, кінестетичне сприйняття інформації.

Потреба в електронних презентаціях зумовлена можливістю ознайомити з унікальними інформаційними матеріалами (картинами, відеофрагментами), необхідністю систематизації і структурного поділу, візуалізацією досліджуваних явищ, процесів, взаємозв'язків між об'єктами.

Використання електронних презентацій дає змогу підвищити інформативність і ефективність повідомлення, адже одночасно задіяні зоровий і слуховий канали сприйняття. Результати досліджень (за В. Єфремовим) свідчать, що ефективність слухового сприйняття інформації становить 15%, зорового – 25%, а їх одночасне включення підвищує ефективність сприйняття до 65%. До того ж наявність тексту наукової доповіді у вигляді електронної презентації уможливорює організування самостійної роботи з подібним ресурсом.

Головне завдання презентації – поглиблення сприйняття інформації учасниками наукового заходу.

В електронній презентації повинні бути чітко сформульована мета, продумана структура і порядок подання інформації, розроблена концепція.

Підготовка презентації охоплює такі етапи:

1. Концептуальне проектування (формування концепції, образу продукту, визначення його структури, змістової спрямованості, мети; результатом цього етапу є виникнення ескізу продукту);

2. Безпосереднє проектування (створення шаблонів, заготовок слайдів й основних інформаційних компонентів (текстових фрагментів, графічних об'єктів) і наповнення їх відповідним змістом);

3. Реалізація й аналіз результатів.

Основною одиницею електронної презентації в середовищі PowerPoint є слайд, або кадр інформації (кольорове або чорно-біле фотографічне зображення, що проектується на екран), створений з урахуванням ергономічних (допустимі фізичні, нервові, психічні) вимог візуального сприйняття інформації.

Найважливішими принципами розроблення електронних презентацій дослідники вважають:

– оптимальний обсяг (значна кількість слайдів викликає втому і відволікає від суті дослідження; слайди мають виконувати функцію доповнення, уточнення інформації; не повинно бути некоментованих слайдів);

– урахування вікових особливостей і рівня підготовки глядачів (потрібно забезпечити розуміння змісту кожного слова, речення, поняття, схеми, графіка);

– науковість і достовірність (яскраві картинки, інформація не мають суперечити реальним фактам);

– урахування особливостей сприйняття інформації з екрана (коли глядач читає текст з екрана комп'ютера – мозок працює в уповільненому режимі; якщо інформація подана у графічному вигляді – мозок працює швидше). Бажано текстову інформацію звести до мінімуму, скористатися схемами, діаграмами, рисунками, фотографіями, анімацією, фрагментами фільмів. До того ж поняття й абстрактні положення сприймаються легше, якщо супроводжуються конкретними фактами, цитатами, відеофрагментами.

Важливим є співвідношення кількості різних елементів презентації та їх послідовності. Можливе застосування ефекту раптовості і розмаїття анімаційних прийомів з допомогою PowerPoint XP;

– естетичність (кольорове поєднання, витриманість стилю в оформленні слайдів; не бажано, щоб тон відволікав увагу від розташованого на ньому тексту; слід враховувати і розміри залу, де відбудеться науковий захід). **Теплі кольори** (червоний, помаранчевий, жовтий) **стимулюють**; **холодні** (синій, фіолетовий, голубий, зелений) –**заспокоюють**; **нейтральними** є світло-рожевий, сіро-голубий, жовто-зелений, коричневий; поєднання двох кольорів істотно впливає на зоровий комфорт, а деякі (зелені букви на червоному фоні) можуть призвести навіть до стресу. **Краще сприймається поєднання білого шрифту на темно-синьому фоні, лимонно-жовтого на червоному, чорного на білому, жовтого на синьому.** Білий колір вважають найсильнішим засобом виразності.

Кольорова схема має бути однаковою на всіх слайдах, це створює відчуття зв'язності, наступності, стильності, комфортності. Фон є елементом другого плану і повинен виділяти, відтіняти інформацію на слайді, але не заступати її.

Обираючи шрифт для вербальної інформації, потрібно зважати, що прописні букви сприймаються важче, ніж рядкові. Відношення товщини основних шрифтів до висоти становить 1:5.

Варто пам'ятати, що вплив мультиплікації тим сильніший, чим коротший її показ. Будь-який анімаційний об'єкт знижує сприйняття матеріалу, відволікає від суті, порушує динаміку уваги.

Оптимальна кількість тексту на екрані – не більше 6 слів у 6 рядках. Використовуючи рисунки, графіки, теж слід зберігати відчуття міри.

Застосовуючи відеофрагмент (для 10-хвилинної доповіді – орієнтовно 1 хвилина), доцільно спочатку пояснити, з якою метою його подано, далі прокоментувати побачене як ілюстрацію основної ідеї доповіді. Від слайдів краще розташуватися зліва (так іде погляд слухачів – зліва направо) і користуватися презентером, щоб керувати презентацією дистанційно.

Тексти у презентації повинні бути компактними. Усі положення, визначення, висновки потрібно побудувати на науковій основі **логічно** (щоб легко простежувалися логічні зв'язки між викладеними поняттями), **доступно** (текст має бути зрозумілим, нові терміни вимагають пояснення), **однозначно** (єдине тлумачення тексту), **лаконічно** (максимально короткий текст), **завершено** (логічно завершений зміст кожної частини текстової інформації).

Критеріями оцінювання електронної презентації є логічність у викладі матеріалу, якість оформлення роботи, відповідність форми і змісту, ступінь емоційного впливу.

Письмовий звіт із КПЗ студент повинен виконати та подати на кафедру за три дні до проведення залікового модуля, що є підставою для допуску його до складання цього модуля. Захист КПЗ відбувається у встановлені терміни відповідно до робочого плану курсу та затвердженого графіка модульного контролю.

Що може повпливати на позитивне сприйняття презентації:

- надто схвильований вигляд чи тон доповідача;
  - монотонність словесного супроводу слайд-шоу;
  - відсутність зорового контакту доповідача з аудиторією;
  - студент зчитує, а не коментує інформацію зі слайдів;
  - використаний занадто дрібний шрифт на візуальних матеріалах;
  - ужито занадто багато спеціальної термінології;
  - презентація перевантажена даними чи деталями;
  - доповідач має погані навички володіння ПК, не знає специфіки програми Power Point;
  - словесний супровід не відповідає візуалізованій інформації;
  - відсутні висновки і логічне завершення презентації.
- Оцінюється електронна презентація за такими критеріями:*
- логічність у викладі наукової інформації;
  - якість оформлення матеріалів;
  - відповідність форми і змісту;
  - ступінь емоційного впливу на аудиторію.

8. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Процес активізації навчання вимагає певної спільної діяльності студента і викладача, застосування різноманітних засобів, форм, системи дій, прийомів, спрямованих на виконання навчальних завдань.

Під час викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так й інтерактивних навчальних технологій, серед яких: робота в малих групах, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, дебати, диспути, дискусії, студентські проекти, а також практичні та індивідуальні заняття, консультації, бесіди, тестування, робота з літературою, реферування, самостійна робота, виконання КПЗ. У навчальному процесі передбачається використання новітніх комп'ютерних технологій.

У процесі вивчення дисципліни «Журналістська майстерність» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування – робота на заняттях (відвідуваність; презентаційні виступи на практичних заняттях, участь у дебатах) та тестування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- командні проекти (презентація свого фаху);
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань;
- оцінювання результатів КПЗ;
- проміжний контроль – самостійна робота;
- ректорська контрольна робота;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Види роботи студента:

1. Робота на практичних заняттях

- участь в обговоренні питань;
- презентаційні виступи на заняттях;
- застосування кейс-методу;
- активна участь у ділових іграх, дебатах;
- розв'язання тестових завдань.

2. Самостійна робота:

- робота з джерелами;
- презентація результатів;
- виконання студентського проекту (КПЗ).

3. Контрольні зрізи (написання модульної роботи).

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Використання друкованих і електронних джерел інформації під час контрольних заходів та екзаменів заборонено.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

9. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Радіо та Тележурналістика» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожного складника залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3
30%	40%	30%
1. Усне опитування (тестування) на заняттях: 3 теми по 15 балів – мах 45 балів. 2. Письмова робота – мах 55 балів.	1. Усне опитування (тестування) на заняттях: 4 теми по 10 балів – мах 40 балів. 2. Письмова робота – мах 60 балів.	1. Підготовка КПІЗ – мах 40 балів. 2. Захист КПІЗ – мах 40 балів. 3. Участь у тренінгах – мах 20 балів.

Шкала оцінювання

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
	залік
90-100	зараховано
89-70	
60-69	
26-59	не зараховано
1-25	

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Заліковий модуль 4	Разом
20 %	20 %	20 %	40%	100 %
1. Усне опитування під час занять. (3 теми по 15 балів = 45 балів) 2. Письмова робота = 55 балів.	1. Усне опитування під час занять (4 теми по 10 балів = 40 балів). 2. Письмова робота = 60 бали.	1. Написання та захист КПІЗ = 80 балів. 2. Виконання завдань під час тренінгу = 20 балів.	1. Тестові завдання (5 тестів по 6 балів за тест) – макс. 30 балів 2. Теоретичні питання (2 питання) – по 35 балів, макс. 70 балів.	

Шкала оцінювання

<i>За шкалою ЗУНУ</i>	<i>За національною шкалою</i>	<i>За шкалою ECTS</i>
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

№ з/п	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проєктор (за необхідності)	1–12
2.	Проекційний екран (за необхідності)	1–12
3.	Наявність доступу до мережі Інтернет (за необхідності)	1–12
4.	Ноутбук (за необхідності)	1–12
5.	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1–12
6.	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1–12
7.	Інструменти Microsoft Office (PowerPoint і т.ін.) (за необхідності)	1–12

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Вальтер фон Ла Рош. Вступ до практичної журналістики. – К.: Академія вільної преси, 2005.
2. Гід журналіста: Збірка навчальних матеріалів. – К., 1999.
3. Дмитровський З. Є. Телевізійна інформація: теорія і практика : Навч. посібник. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002.
4. Житарюк М.Г. Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство: моногр. / Мар'ян Георгійович Житарюк. – Львів, 2008. – 416 с.
5. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 3-тє вид. – Львів: ПАІС, 2008. – 276 с.
6. Здоровега В. Й. Питання психології публіцистичної творчості / Володимир Йосипович Здоровега. – Львів, 1982.
7. Каппон Рене Дж. Настанови журналістам Ассошіейтед Пресс. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», 2005.
8. Карпенко В. О. Журналістика: основи професійної комунікації. – К., 2002.
9. Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики: Підручник. – К. : Знання, 2006. – 628 с.+ компакт-диск.
10. Житарюк М.Г. 34 20. Лизанчук В. В., Кузнецова О. Д. Методи збирання і фіксації інформації в журналістиці: Навч. посібник. – К. : НМК ВО при Міносвіти УРСР, 1991. – 96 с.
11. Лось Й.Д.. Публіцистика й тенденції розвитку світу: навч. посібн. / Йосип Дмитрович Лось. – Львів, 2008. – 376 с.
12. Мелещенко О.К. Інформація, інформаційний. Словник термінів і понять для журналістів і політологів / О.К.Мелещенко, А.А.Чічановський, В.І.Шкляр. – К.: Грамота, 2007. – 72 с.
13. Миронченко В. Я. Основи інформаційного радіомовлення : Підручник. – К. : ІЗМН, 1996. – 440 с.
14. Михайлин І. А. Основи журналістики: Підручник. – 3-тє вид. – Л., 2003.
15. Рендол Девід. Універсальний журналіст / Пер. з англ. М. Марченко, літ. ред. І. Огієнко. – К., 2007.
16. Ройманн Курт. Журналістські жанри // Публіцистика. Масова комунікація: медіаенциклопедія. За заг. ред. В. Ф. Іванова. – К.: Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2007.
17. Стівенс М. Виробництво новин: телебачення, радіо, інтернет / Пер. з англ. Н. Єгоровець. – К. : Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2008.
18. Українська журналістика в контексті світової / за ред. проф. В.І.Шкляра. – К., 1997, 1998, 1999.
19. Федик О.С. Журналістський текст: спроба національно-онтологічної характеристики / Ольга Станіславівна Федик. – К.: МНК ВО, 1992. – 100 с.
20. Федик О.С. Мова як духовний адекват світу (дійсності): монографія / Ольга Станіславівна Федик. – Львів: Місіонер, 2000. – 300 с.
21. Шаповал Ю.Г. Феномен журналістики: проблеми теорії / Юрій Григорович Шаповал. – Рівне, 2005.
22. Шкляр В.І. Основи теорії журналістики / Володимир Іванович Шкляр. – К., 1996.
23. Шкляр В.І. Теорія і методика журналістської творчості: конспект лекцій / Володимир Іванович Шкляр. – К., 1999. – 44 с.

24. Complete Ukrainian. John Murray Publisher, 2016. 320 p. (Teach Yourself).
25. Nedashkivska Alla. Ukrainian for Professional communication: a web based textbook for developing business and professional communication skills in Ukrainian. URL: <https://businessukrainian.com/>.

Електронні ресурси:

1. Класифікація нормативних документів України. URL:
<http://document.ua/nopage.html>
2. Національна парламентська бібліотека України. URL:
<http://www.lib.rada.gov.ua>
3. Сайт Українського мовно-інформаційного фонду. URL:
<http://www.ulif.org.ua>

Інформаційні ресурси

1. www.mova.info
2. www.novamova.com.ua
3. www.perekla.kiev.ua
4. www.pravopys.net
5. www.r2u.org.ua
6. www.rozum.org.ua
7. www.nbu.gov.ua
8. www.uk.wikipedia.org